

Nowożytność, HISTORIA POWSZECHNA (szkoła średnia).

Opis źródła.

Opis początku bitwy pod El-Ksar el-Kabir, 4 sierpnia 1578 r. i śmierci sułtana Maroka Abd el-Malika, dokonany przez uczestnika wydarzenia Fray Luisa Nieto. Bitwa ta zwana jest także bitwą Trzech Króli, gdyż starły się tam wojska sułtana Maroka Abd el-Malika z wojskami portugalskimi pod wodzą króla Sebastiana wspartymi przez oddziały pretendenta do tronu marokańskiego Abu Abdullaha Muhammada II. Starcie zakończyło się pogromem strony portugalskiej, ale w bitwie ponieśli śmierć wszyscy trzej władcy. Bitwa zakończyła także portugalskie plany krucjat do północnego Maroka.

Miejsce wydania. *Sources inédites de l'histoire du Maroc de 1530 a 1845*, seria 1: *Dynastie Saadienne 1530–1660*, Archives et bibliothèques de France, t. 1, Paris 1905, doc. XV, s. 489–490.

w tłumaczeniu na język polski: A. Dziubiński, *Ostatnia krucjata. Bitwa pod El-Ksar el-Kabir 1578*, Warszawa 2014, s. 139-140.

Tekst źródła.

W poniedziałek, 4 sierpnia roku naszego zbawienia 1578 bitwa między tymi dwoma królami rozpoczęła się o dwunastej godzinie dnia. W punkcie, w którym obie armie stały blisko siebie, Maurowie byli pierwszymi, którzy użyli armat. Zaledwie wystrzelili trzy razy, gdy chrześcijanie odpowiedzieli im tym samym. I nagle wystrzały z arkebuzów z obu stron posypały gradem drobnych kul, z tak wielką furją, okropnością i przerażeniem, iż zaprawdę wydawało się, że zapadnie się ziemia przez trzęsienie sprawiane ohydny dźwiękiem kanonad, a niebo winno płonąć od ogni i błyskawic i grzmotów artylerii. Z miejsca, z którego chrześcijanie wystrzelili, pięciuset zbrojnych przedniej straży prowadzonych przez księcia Aveiro uderzyło z impetem na lewe skrzydło Maurów, oznaczone literą P², zmuszając ich do odwrotu, zabijając wielu i zmuszając resztę do ucieczki. W ten sposób przeszło 8 tysięcy strzelców pieszych i 20 tysięcy konnych włóczyków opuściło plac, a ci byli Arabami. Podczas ucieczki na odległość przeszło 20 mil, ogłaszali wszędzie, że chrześcijanie odnieśli zwycięstwo. W tym spotkaniu Maurowie stracili dwa sztandary, nie bez bólu ze strony króla Abd el-Malika, który przebywając wewnątrz otaczającej go straży konnej, a widząc swoich tchórzliwie uciekających, tak się zgniewał wpadając w furję, że chociaż był jeszcze bardzo słaby, nie mogąc dosiadać konia, zapragnął osobiście uderzyć na chrześcijan od strony, w którą jego ludzie

uciekali, aby ich z powrotem zawrócić do bitwy. Lecz jego gwardziści, widząc jego nadzwyczajną słabość, odjęli mu wodze konia i uniemożliwili dalsze działanie. I gdy usiłował sięgnąć po miecz, aby się od nich siłą uwolnić, paraliż obezwładnił jego ramiona. To spowodowało, że pod wpływem rozpaczy utracił głos, opadając na łęk siodła. Zdołał jeszcze dać znak, aby ruszyli na przód, co też uczynili na odległość rzutu kamieniem. Tymczasem ułożyli swego króla w lektyce, gdzie po półgodzinie przeszedł z tego do innego świata. Mimo to zatajono jego śmierć, udając, że odpoczywa.

Słowniczek pojęć.

El-Kasr el-Kabir – miasto w północnym Maroku nad rzeką Lukus. Jego nazwa oznacza „wielki zamek” https://pl.wikipedia.org/wiki/Al-Kasr_al-Kabir

Maurowie – w średniowieczu: muzułmanie zamieszkujących zarówno Półwysep Iberyjski, jak i północno-zachodnie obszary Afryki, wywodzący się od Arabów i Berberów.

arkebuz – długa, gładkolufowa broń strzelecka wyposażona w zamek kołowy, lżejsza od muszkietu, używana od XVI do XVII wieku

Abd-el-Malik – sułtan Maroka z dynastii Sadytów, panował od 1576 do 1578 r. https://pl.wikipedia.org/wiki/Abu_Marwan_Abd_al-Malik_I

Pytania do źródła.

- Pytania dla uczniów szkoły średniej (poziom podstawowy).

Co zostało przedstawione w opisie?

Czyja śmierć została opisana w źródle?

Kto odniósł zwycięstwo w początkowej fazie bitwy?

- Pytania dla uczniów szkoły średniej (poziom rozszerzony): pytania dla poziomu podstawowego, a ponadto:

Czy na podstawie tego fragmentu da się ustalić strony konfliktu?

Jakie rodzaje uzbrojenia zostały wspomniane w opisie?

Wskazówki.

Należy zwrócić uwagę, że mimo opisu wskazującego na zwycięstwo strony portugalskiej, ostatecznie została ona rozgromiona (szacuje się, że zginęło 5 tys. Portugalczyków, a 18 tys. dostało się do niewoli). Warto też uświadomić uczniów, że Portugalia nie kierowała się tylko i wyłącznie w stronę odkryć geograficznych i budowania imperium kolonialnego, ale również miała w pewnym momencie plany krucjatowe. Można też zwrócić uwagę na uzbrojenie

wymienione w opisie. Źródło może być też wstępem do szerszej dyskusji na temat relacji chrześcijańsko-muzułmańskich w XVI stuleciu.

Literatura pomocnicza.

A. Dziubiński, *Ostatnia krucjata. Bitwa pod El-Ksar el-Kabir 1578*, Warszawa 2014.

Najważniejsze cezury.

1576-1578 r. – panowanie sułtana Maroka Abu Marwana Abd Al-Malika I

1557-1578 r. – panowanie króla Portugalii Sebastiana (początkowo niepełnoletni)

1578 r. – w Rzeczypospolitej powstał uniwersytet w Wilnie i zmarła Urszula, córka Jana Kochanowskiego, której śmierć stała się powodem powstania trenów

Imię i nazwisko osoby opracowującej rekord: Andrzej Buczyło